

A HERCEGNŐ ÉS AZ ÉKSZERÉSZ

Virginia Woolf

Oliver Bacon a Green Parkra néző ház legfelső emeletén lakott. Főbérleti lakása volt: a sarkokban bőrbevonatú székek terpeszkedtek. Az ablak alatti mélyedések öbleit drága szövettel borított heverők töltötték ki. Az ablakokat — három hosszú ablakot — ízléses csipke- és mintás szaténfüggönyök takarták el. A mahagóni bárasztalkán diszkrét hivalkodással álltak a legfinomabb brandyk, whiskyk és likőrök. A középső ablakból lepillantva láthatta Piccadilly keskeny utcáin összezsúfolódó divatos autók fényezett tetejét. Kedvezőbb fekvésű helyet el sem lehetett volna képzelni. Reggel nyolckor elfogyasztotta reggelijét, amelyet inasa hozott be tálcán; az inas, aki aztán széthajtotta karmazsinvörös öltözködő köpenyét, ő pedig hosszú hegyes körmeivel felnyitotta leveleit, s a borítékokból vastag fehér meghívókat vett elő, melyekre rendszerint kövér betűkkel hercegnők, grófnők, bárónők és más előkelő hölgyek neveit nyomták. Ezután megmosdott, majd megette pirítósát, s az elektromos kandalló áradó melegében elolvasta az újságot.

— No lám, Oliver! — szokta ilyenkor mondani, önmagához intézve szavait. — Te, aki életedet egy szennyes kis sikátorban kezdted... — s lenézett kitűnően szabott nadrágjában formásan feszülő lábára, elegáns és fényes cipőjére és lábszárvédőjére, melyeket a legjobb Savile Row-i mesterek a legfinomabb anyagból készítettek. Ilyenkor gyakran elérzékenyült, és újra a sötét sikátort járó kisfiú lett belőle. Valaha abban látta vágyai netovábbját, hogy Whitechapel-ban divatosan öltözött nőknek lopott kutyákat adjon el. Ezt meg is tette egyszer. — Ó, Oliver! — siránkozott az anyja. — Ó, Oliver! Mikor jön meg az eszed végre, fiam? ... — Azután a pult mögé került; olcsó órákat árusított; később egy táskát kellett Amsterdamba vinnie... A fiatal Oliverre visszpillantó öreg Oliver mindig kuncogott ennél az emléknél. Igen, azt az ügyet jól intézte, azzal a három gyémánttal; azután ott volt még az a megbízatás a smaragddal kapcsolatban. Ezt követően a Hatton Garden-i üzlet mögötti különszobába került; a mérlegekkel, széfekkel és elbűvölő kövér üvegekkel teli szobába. És aztán... és aztán... kuncogott. Egy meleg estén, mikor a csoportokba verődött, árákról, aranybányákról, dél-afrikai jelentésekről tárgyaló ékszerészek között elhaladt, egyikük ujját orrcimpájára nyomta, és mormogott, hümmögött, ahogy elment mellettük. Csupán egy mormogás volt, egy vállrándítás, egy orra tett ujj, amelyet a Hatton Garden-i ékszerészek csoportján áthullámzó halk moraj követett — ó, sok éve múlt

annak! De Oliver még most is érezte a gerincén végigfutó kellemes borzongást. A mormogás ezt jelentette: „Nézz oda... a fiatal Oliver... a fiatal ékszerész... ott megy...” Fiatal volt még akkor. És mindig jobban és jobban öltözködött; először gyönyörű hintót, majd autót vett magának; a színházban előbb első emeleti páholyban, majd egy zsöllyében ült. Richmondban egy villája volt, a folyóra nézett, vörös rózsaluvasok vették körül, a Mademoiselle minden reggel leszakított róluk egy szál virágot, és sajátkezűleg tűzte a gomblyukába.

— Hát igen — mondta Oliver, s felemelkedve kinyújtotta lábát. — Így van ez...

Megállt egy öreg nő képe előtt, amely a kandallón állt, s felemelte a kezét. — Megtartottam a szavamat — mondta kezét összetéve, tenyereit egymásra fektetve, mintha hódolatát fejezné ki a kép iránt. — Megnyertem a játszmat. — Ez igaz volt; ő volt a leggazdagabb ékszerész Angliában; de orra, amely hosszú és hajlékony volt, akár az elefánt ormánya, lyukainak remegésével (különben úgy tetszett, mintha az egész orr remegne, nem csupán az orrlyukak) azt látszott kifejezni, hogy még nincs megelégedve helyzetével; mintha a föld felszíne alatt, nem mélyen, még szimatolna valamit. Képzeljünk el egy hatalmas disznót, amint egy szarvasgombában gazdag mezőn turkál, s miután egy jó nagyot kiásott magának, kissé odébb a föld alatt egy még nagyobb és még feketébb szarvasgombát szimatolt meg. Így szaglászott Oliver is mindig Mayfair gazdag földjében áskálva, újabb szarvasgombák után, mind feketébbet és nagyobbakat keresve.

Ezután megigazította a nyakkendőjébe tűzött gyöngyöt, magára öltötte elegáns kék felöltőjét, kezébe vette sárga kesztyűt és sétatotját, majd ringó járásával lement a lépcsőn, hosszú hegyes orrán félig szipogva, félig sóhajtva bocsátotta ki a levegőt, amikor kilépett a Piccadillyra. Nem volt-e mégis szomorú, elégedetlen ember, aki élete játszóját megnyerte ugyan, de valami olyasmit keres, ami rejtve van előle?

Járás közben enyhén ingadozott, úgy, ahogy az állatkerti teve inog jobbra-balra, mikor végighalad az aszfaltozott járda mellett, amelyet papírzacskókból eszegető fűszerek és feleségük lépnek el és szórnak tele apró ezüstpapír darabkákkal. A teve lenézi a fűszereket, s elégedetlen a sorsával; a teve kék tavat lát, amelyet pálmafák sora szegélyez. Eképp volt elégedetlen a nagy ékszerész, az egész világ legnagyobb ékszerésze is, amikor kitűnő öltözékében, kesztyűjével és sétatotjával végigsietett a Piccadillyn, amíg csak el nem érkezett a sötét kis üzletbe, amely Franciaországban, Németországban, Ausztriában, Olaszországban, sőt még Amerikában is híres volt — a sötét kis üzletbe, amely a Bond Streetra nyílt.

Szokása szerint szólanul sietett végig az üzleten, haladt el a négy ember, a két idősebb, Marshall és Spencer, s a két fiatalabb, Hammond és Wicks mellett, akik egyenesen állva, irigykedve néztek rá. Csupán ámbraszínű kesztyűbe bújtatott ujjának egyetlen rándításával jelezte, hogy tudomást vett jelenlétükről. Továbbment, és becsukta maga mögött különszobája ajtaját.

Ezután kinyitotta az ablakot elzáró rácsot. Kívülről behatoltak a Bond Street hangjai, a távoli forgalom doromboló motorzúgása. Az üzlet sötét háttérben levő lámpák fénye kigyulladt. Kintről egy faág látszott, amelyen hat zöld levél lengedezett, június volt. De a Mademoiselle férjhez ment Mr. Pedderhez, a helybeli sörgyárhoz — nem volt többé, aki rózsát tűzzön a gomblyukába.

— Így van ez — mondta, félig sóhajtva, félig prüszkölve. — Így bizony...

Megérintett egy rúgót, amely a falba volt elrejtve, mire a fabunkolat lassan eltolódott, emögött acélszéfek voltak; őt, nem, hat, valamennyi fényezett acélból. Megfordított egy kulcsot, kinyitott közülük egyet, azután

egy másikat. Mindegyik mélyvörös bársonnyal volt kipárnázva, mindegyikben ékszerek voltak — karperecek, nyakláncok, gyűrűk, fejékek, hercegi koronák, drágakövek üvegtokban; rubinok, smaragdok, gyöngyök, gyémántok. Minden egyes széf ragyogott, hidegen, s mégis izzón égett a maga fojtott tűzében.

— Könnyek! — szólt Oliver, amint a gyöngyöket nézte.

— Friss vér! — mondta a rubinokra pillantva.

— Puskapor! — folytatta megcsörgetve gyémántjait, úgyhogy csillogva felsziporkáztak.

— Elegendő puska ahhoz, hogy levegőbe röpítsem Mayfairt... fel, magasan az égre. — Mikor ezt mondta, fejét hátravetette, és nyерitő hangot hallatott.

Asztalán tompított, alázatos hangon megcsörrent a telefon. Becsukta a széfeket.

— Tíz perc múlva — mondta. — Előbb lehetetlen. — Íróasztalához ült, és a kezelógombjaiba vésett római császárok fejét nézegette. Újra ellágyult, és ismét kisfiú lett belőle, aki ott golyózik a sikátorban, ahol vasárnaponként lopott kutyákat adogattak el. Ravasz, agyafúrt kisfiú lett belőle, akinek ajka olyan, akár a nedves cseresznye. Újjaival nyálkás, keskeny pacalszeletek közt turkált és a lábasokba hajigálta őket, melyekben forró zsírban halak sülték; ide-oda szökdécselt a tömegben. Karcsú volt és hajlékony, a szeme nedves kavicsra emlékeztetett. És most... most... az óramutató ketyegve haladt tovább, egy, kettő, három, négy... Lambourne hercegnő az ő kegyére vár, Lambourne hercegnő, sok száz gróf leszármazottja. Tíz percig várakozik egy széken ülve a pult előtt. Az ő kegyére vár. Addig vár, amíg ő hajlandó lesz fogadni. A puha bőrtokban levő órát nézte. A mutató haladt tovább. Úgy tetszett, mintha az óra minden egyes ketyenesével egy-egy újabb üveg pezsgőt, finom brandyt, vagy egy egész guineát érő szivart nyújtana át neki. Az óra mindezeket a tárgyakat eléje rakta az asztalra, mire a tíz percnél vége volt. Ezután halk, lassú lépéseket és a folyosó felől ruhasuhogást hallott. Az ajtó kinyílt. Mr. Hammond a falhoz lapult.

— Ökegyelmessége! — jelentette be. Úgy maradt, várakozón a falhoz simulva.

A felálló Oliver hallotta a hercegnő ruhájának suhogását, amint feléje közeledett a folyosón. Azután végre feltűnt, kitöltve az ajtót, és a világ valamennyi hercegének és hercegnőjének illatával, tekintélyével, gögjével, pompájával és büszkeségével együtt, egyetlen hatalmas hullámba dagadt áradattal öntötte el a szobát. És mint ahogy egy hullám megtörik, leülve szétáradt, s tajtékot fröccsente zúdult Oliver Baconra, a nagy ékszerészre, sziporkázóan fényes, zöld, rózsaszín és ibolyaszínekkel meg illatokkal borítva el; a szivárvány minden színében tündökölt — ujjairól sugarak szökkentek a magasba vagy buktak le a bólogató tollakról s ragyogtak a ruhája selymén; mert nagyon nagy volt, nagyon kövér, rózsaszín taftba burkolt és öregedő. Mint egy sok redőbe összecukodó napernyő, vagy mint egy páva, mikor széttárt farkát, tollait egymásra tolva összezárja, úgy telepedett le, megbicsaklattan, mélyen belesüppedve a bőrfotelbe.

— Jó reggelt, Mr. Bacon — mondta a hercegnő. Kinyújtotta kezét, amely kidagadt fehér kesztyűje nyílásán. Oliver mélyen meghajolt és megrázta. Ahogy kezük összeért, a közöttük levő kötelék újra megerősödött. Barátok voltak és mégis ellenségek, az ékszerész vásárolt, a hercegnő eladott, mindkettő becsapta a másikat, mindkettőnek szüksége volt a másakra, mindkettő félt a másiktól; ezt mind a ketten érezték és tudták, valahányszor kezet fogtak egymással ebben a kis hátsó szobában, melynek ablakán kívülről fehér fény szüremlett be, ahonnan egy fa hat levele

volt látható, s ahol az utca távoli hangjai hallatszottak és a falban a széfek lapultak.

— Nos, hercegnő... mit tehettek ma önért? — szólt Oliver Bacon nagyon halkán.

A hercegnő kitérte szívét; a külön e célra fenntartott szív szélesre tárult. Sóhajtván, egyetlen szó nélkül, táskájából egy szarvasbőr zacskót vett elő, mely egy sovány, sárga menyétre hasonlított, majd a menyét hasán levő nyílásból gyöngyöket szórt ki — tíz szem gyöngyöt. Úgy gurultak elő a menyét gyomrából egymás után — egy, kettő, három, négy —, mintha valami titokzatos égi madár tojásai volnának.

— Csupán ez maradt meg, kedves Mr. Bacon — nyögte a hercegnő. Öt, hat, hét... a gyöngyök lefelé gurultak combjának hatalmas lejtőjén és a térdei közötti keskeny völgybe estek — a nyolcadik, a kilencedik, a tizedik. Ott feküdtek a barackvirág-szín taftszelymen. Tíz gyöngyszem.

— Az Appleby övről — folytatta siránkozva. — Az utolsók... az összesek közül az utolsók.

Oliver kinyújtotta kezét, s a gyöngyök egyikét mutató- és hüvelyk-ujja közé vette. Gömbölyű volt és fényesen csillogott. De valódi volt-e, vagy hamis? Nem hazudik-e megint? Képes lenne erre?

A hercegnő kövér párnás ujját az ajka elé tartotta. — Ha a herceg megtudja... — suttozta. — Kedves Mr. Bacon, egy kis balszerencse ért...

Úgy látszik, megint szerencsejátékra adta a fejét.

— Az a gazember! Az a hamiskártyás! — sziszegte a hercegnő.

Az a kiálló arccsontú férfi? Balszerencse... A herceg, az oldal-szakállával, merev és hajlíthatatlan, akár egy piszkafa, darabokra tépné, itt helyben megfojtaná, ha tudná, amit én tudok — gondolta Oliver, és a széfek irányába pillantott.

— Araminta, Daphne, Diana — nyöszörögte a hercegnő. — Értük teszem.

A három hölgy, Araminta, Daphne, Diana, a hercegnő lányai voltak. Az ékszerész ismerte őket. Rajongott értük. De közülük is Dianát szerette legjobban.

— Ön előtt nincs titkom — pislogott fel rá a hercegnő. Könnyek peregtek lefelé, könnyek potyogtak, könnyek, akár a gyémántok, összegyűjtve a púdert a cseresznyeszínű arc ráncáiban.

— Öreg barátom — sopánkodott —, öreg barátom.

— Öreg barátom — ismételte —, öreg barátom — mintha ízlelgetné a szavakat.

— Mennyi kell? — érdeklődött az ékszerész.

A hercegnő kezével eltakarta a gyöngyöket.

— Húszezer — suttozta.

De vajon valódi-e a gyöngyszem, amit a kezében tart?

Az Appleby öv?... mintha már eladta volna. Csenget Spencernak vagy Hammondnak. Kiadja az utasítást: „Vigye és vizsgálja meg.” A csengő felé nyúlt.

— Lejön hozzánk holnap? — szólt a hercegnő sürgetőleg, félbeszakítva. — Ott lesz a miniszterelnök... és ő királyi fensége... — itt megállt egy pillanatra. — És Diana — tette hozzá.

Oliver elvette kezét a csengőről.

Elnézett a hercegnő válla fölött a Bond Street házai felé. De nem a Bond Street-i házakat látta, hanem egy fodrozódó folyó vizét, felszökkenő pisztrángokkal és lazacokkal, a miniszterelnököt és saját magát is fehér mellényben és végül Dianát. A kezében levő gyöngyszemre pillantott. De hogyan vizsgálhatná meg a folyó fényében, Diana szemé-

nek fényében? A hercegnő közben egy pillanatra sem vette le róla tekintetét.

— Húszezret — suttogta —, a becsületemért!

Diana anyjának becsületéért! Maga elé húzta csekkfüzetét, és elővette töltőtollát.

— Húsz... — írta, majd keze megállt írás közben. A képről egy öregasszony szeme nézett rá — az anyja szeme.

— Oliver! — figyelmeztette. — Legyen eszed! Ne légy bolond!

— Oliver! — könyörgött a hercegnő. Most Oliver volt és nem Mr. Bacon. — Eljön hozzánk vikendre?

Egyedül az erdőben Dianával. Dianával lovagolni az erdőben!

— Ezer — folytatta az írást, majd a nevét is aláírta.

— Tessék — mondta.

A napernyő újra szétnyílt, a pávatollak szétterültek, s Agincourt kardjainak és lándzsáinak fénye villant meg, amikor a hercegnő felemelkedett a székből. A két öreg s a két fiatal ember, Spencer és Marshall, Wick és Hammond pedig ott lapult a pult mögött, irigylve az ékszerészt, amint a hercegnőt az üzleten át az ajtóig kísérte. Sárga kesztyűjével ismét csak egészen kicsit intett feléjük, mialatt a hercegnő a becsületét szorongatta — kezében tartotta a húszezer fontról kiállított, aláírással ellátott csekket.

Hamisak-e vagy valódiak? — kérdezte Oliver becsukva maga mögött a különszoba ajtaját. A tíz gyöngyszem egy darab itatóspapíron az asztalon hevert. Az ablakhoz vitte a gyöngyöket. A világosság felé tartva nagyítólelencséjén át vizsgálgatta őket... Ez volt hát a szarvasgomba, amit kitűrt magának a földből! Rohadt volt a közepe... és rohadt a héja is!

— Bocsáss meg nekem, ó, anyám!... — sóhajtotta, kezét a magasba emelve, mintha a képen látható öregasszony bocsánataért könyörögne. Újra kisleány volt, aki társaival lopott kutyákat adogatott el vasárnaponként a sikátorban.

— Mert — suttogta, két tenyerét összetéve — szép vikend lesz, hosszú vikend.

Varga Zoltán fordítása